

Een blijvende keuze van Zeeland voor een zout Grevelingenmeer leidt tot gerichte onleefbaarheid op Schouwen-Duiveland.

Ontstaan en doel.

Het Grevelingenmeer is ontstaan door de deltawerken. Het heeft geen natuurlijke oorsprong. De grondslag van het deltaplan is zorgen voor duurzame leefbaarheid van de mens in de delta, veiligheid en (zoet)waterbeheer. Daarin zou het Grevelingenmeer een zoetwaterbuffer worden, die weerstand biedt tegen de toenemende verziltingsdruk vanuit zee landinwaarts, de steeds verder oplopende verzilting van het grondwater van de eilanden terugdringt en tevens kan bijdragen aan het zoetwaterbeheer op de eilanden. Een zoet meer is langs natuurlijke weg uitstekend te realiseren. Door verschillende oorzaken verschoof de maatschappelijke aandacht eenzijdig naar het houden van een maximaal zout meer rond 1980. De aandacht voor het grote geheel en de consequenties er van voor de leefbaarheid werden uit het oog verloren.

N.B. Slechts één tienduizendste van alle water op aarde is zoet oppervlaktewater. Het is zaak om het zoete water zo lang mogelijk vast te houden en niet zo ongebruikt naar zee te laten stromen. Een zoet Grevelingenmeer voorziet in een belangrijke buffer. Er stroomt gedurende het jaar een overmaat aan ongebruikt zoet water via het Haringvliet naar zee. Veel meer dan voor het Grevelingenmeer benodigd is. De buffer is flexibel te beheren.

De provincie houdt keuze tussen zoet of zout Grevelingen.

De keuze voor een zoet of zout meer blijft bestaan. Een herbezinning is urgent geworden, nu de desastreuze gevolgen van het negeren van het groter verband voor Schouwen-Duiveland steeds meer zichtbaar worden. **Het gaat om een fundamentele keuze.** Men lijkt zich dat nog steeds niet te kunnen beseffen. Meer dan veertig jaar is nagelaten om die adequate weerstand tegen verzilting door een zoet Grevelingenmeer te realiseren. De wijze waarop dit meer wordt beheerd zorgt voor de meest snelle verdere verzilting van het eiland. Die verziltingsdruk is juist gemaximaliseerd door een zo hoog mogelijk zoutgehalte. Bewust wordt ook zoetwaterbeïnvloeding door rivierwater geblokkeerd. Deze was er voorheen wel.

Echter, de mens kan alleen maar leven in een zoet milieu. Het leven in een zout milieu kan alleen tijdelijk als alles maar vanuit een zoet milieu kan worden aangereikt. Een eigen voortbestaan is niet mogelijk. Het eerste gevolg van die aantasting van de leefbaarheid door verzilting wordt in de agrarische landbouw gevoeld. Het gaat hier wel om de zorg voor ons primaire voedsel. **Deze zorgelijke situatie voor de landbouw is de ultieme waarschuwing. De huidige keuze van de provincie offert Schouwen-Duiveland bewust op.** Er is al te veel tijd verloren. Het blijft niet bij de landbouw, maar ook bepaalde natuurgebieden en de andere bewoners van het eiland zullen er door geraakt worden.

Waar staat dit kunstmatige zoute meer voor?

Naast de buitensporige ophemeling van het zoute milieu en dat schier onbespreekbaar willen houden, is het goed om wat nuchter tegen deze situatie aan te kijken. Zeker nu het ecosysteem van het zoute meer zich niet gedraagt naar de wensen van mariene biologen, terwijl het juist in 2015 het strategische stempel Natura-2000 heeft gekregen. Het zoute meer is in wezen een **zeeaquarium**, los van de vrije zoute wateren. Mariene biologen willen toch dit ecosysteem naar hun ideeën beheren

en kunnen bijstellen. Men wil uiterst kostbare aanpassingen, zonder inzicht hoe die in werkelijkheid uitpakken. Men heeft namelijk geen zicht op hoe de interne waterbeweging daarop reageert, de basis van de biologische ontwikkeling. Er is echter geen noodzaak om een kunstmatig zout meer in stand te houden. Er is een overvloed aan zoutwatermilieus (97% van alle water is zout). Het voegt weinig tot niets toe. Het is een exclusieve hobby, die veel overheidsgeld zal blijven vergen. Juist een zoet meer zou de biodiversiteit in het palet van Zeeuwse wateren enorm doen toenemen. Aan de gewenste aanpassingen kleven ook grote negatieve kanten in groter verband. Deze zullen echter niet aan de verwachtingen kunnen voldoen. Hoezeer men ook in die richting schrijft. De natuur bepaalt zelf.

Tevens wordt het meer benut voor visserij, met name de oesterteelt. Deze exquise voedingstak zorgt in tegenstelling tot de agrarische landbouw op Schouwen niet voor ons primaire dagelijkse voedsel.

Zoetweraanvoer via leidingen naar Schouwen, grote impact, tijdelijk doekje voor het bloeden.

Leidingen, die dwars door andere eilanden (Overflakkee of St.-Philipsland) naar Schouwen-Duiveland worden aangelegd vergen aldaar acceptatie, onteigening van een strook grond dwars door de structuur van die eilanden en erfdienstbaarheden, onderhoud en blijvende toegankelijkheid. Op Schouwen-Duiveland gaan de aanvoerleidingen eveneens dwars door percelen heen en vernielt zo ook de natuurlijke structuur van de waterhuishouding. Het is een eigen systeem met opjaagstations om overal voldoende druk te kunnen hebben. Bij wateronttrekking aan het Schelde-Rijnkanaal spelen tevens nautische aspecten. Deze vorm van zoetweraanvoer is alleen gericht op de landbouw en niet op andere functies, die ook onder druk van verzilting staan. Er dient garantie te zijn van de daarvoor te leveren energie en voor de beschikbaarheid van het zoete water juist in de meest precare perioden van landelijke nood aan zoet water. Men ontbeert de zo noodzakelijke flexibele grote buffer voor zoet water, omdat de provincie tot op heden weigert om serieus een dergelijke buffer in het Grevelingenmeer in beschouwing te nemen en te realiseren. Als dan zou gebruik gemaakt kunnen worden van de natuurlijke infrastructuur van het eiland, nu niet. Derhalve wordt wederom veel land opgeofferd als gevolg van het willen handhaven van een zeeaquarium.

Het aangevoerde water zorgt voor een tijdelijk oppervlakkig effect en heeft geen fundamentele invloed op het verlagen van het zoutgehalte van het grondwater. Het is onontkoombaar dat met het verder stijgen van de zeespiegel het niveau van het zoute water in het Grevelingenmeer meestijgt. Dat versterkt de verziltingsdruk op het grondwater en ook op het oppervlaktewater van het eiland. Deze kunstmatige zoetweraanvoer is slechts een tijdelijk uitstel van executie. Anderzijds nog wel een omstreden extra grote getijdensluis in de Brouwersdam willen uitvoeren voor het zoute meer.

Afwenteling verantwoordelijkheid van de provincie van haar huidige keuze op Schouwse boeren.

De verziltingsproblematiek staat de boeren tot aan de lippen. De provincie blijkt nog steeds niet adequaat te willen handelen. De boeren hebben geen vertrouwen meer in de provincie en een kleine groep boeren heeft het initiatief genomen om een plan te ontwikkelen met een persleiding van het Schelde-Rijnkanaal door St.-Philipsland heen naar Schouwen, waar andere boeren zich bij kunnen aansluiten. Men moet zich daarvoor zwaar in de schulden steken om voor de eigen zoetwater aanvoer te zorgen, omdat de provincie draait met het oppakken van haar verantwoordelijkheden. Blijkens ambtelijke uitspraken vindt de provincie zelf kunstmatige aanvoer via persleidingen te duur en wil afwachten wat de boeren er zelf voorover hebben. Maar aan een zeeaquarium kunnen wel honderden miljoenen moeiteloos besteed worden. De provincie is verantwoordelijk voor al deze ellende. Zij brengt de boeren in een onmogelijke positie. De boeren hebben als particulieren niet de macht om alle juridische hobbels met name aan wetgeving te nemen en om garanties af te dwingen. Technisch zijn er ook nog vele valkuilen. De provincie heeft zelf meer dan voldoende ervaring met

overheidsprojecten in Zeeland om te weten hoe snel dat mis kan gaan. De kans is buitensporig groot dat die boeren dan helemaal met lege handen staan. De provincie is verantwoordelijk voor een dergelijk debacle. Zo kleedt de provincie zijn eigen bevolking verder uit.

Een fundamentele en duurzame aanpak zoetwaterbeheer is uiterst urgent. Voortouw provincie.

Het is de verantwoordelijkheid van de provincie om hierin nu zonder dralen het voortouw te nemen. Dat vereist bij de provincie een ommekeer in denken en handelen **van** het boven alles stellen van een zeeaquarium in de Grevelingen en bewust opofferen van Schouwen-Duiveland **naar** het realiseren van een flexibele zoetwaterbuffer in de Grevelingen en zo tevens een duurzame leefbaarheid van haar eigen bevolking op Schouwen-Duiveland voorop te stellen.

In dit verband is de brief van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van 3 november 2020 helaas contraproductief en wetenschappelijk onjuist. De brief stelt de waarde van het zoute meer buiten discussie en noemt daarvoor in eerste instantie uiterlijkheden, als trekvogels en zeehonden, niet het meer zelf. Men erkent, dat bepaalde eigenschappen, die integraal deel uitmaken van het ecosysteem van het zoute meer, niet gewenst worden. Zoals de jaarlijks periodiek optredende zuurstofloze onderlaag in een beperkt deel van het meer. De brief stelt dat uitgebreid onderzoek heeft uitgewezen, dat meer uitwisseling tussen Noordzee en het Grevelingenmeer via een doorlaatmiddel een adequate oplossing van het probleem is. Echter met het daarvoor bouwen van een 10x zo grote getijdensluis als de huidige Brouwerssluis, zal dat verschijnsel niet verdwijnen. Dat onderzoek ontbeerde de noodzakelijke specialistische waterloopkundige kennis van dichtheidsstroming c.q. interne golven in samenhang tot geconcentreerde getijbeweging via de sluis. Het leidde tot voorbarige conclusies. Juist nadere wetenschappelijke analyse heeft dat aangetoond. Men wil hier helaas nog niet van weten. Er zijn echter wel eenvoudige oplossingen om dat effect te beperken. De negatieve voorstelling van zaken over het functioneren van een zoet meer is wetenschappelijk onjuist. Ook hier ontbreekt het aan dezelfde kennis en het inzicht. Het geeft helaas de indruk, dat hier niet serieus naar gekeken is, laat staan bestudeerd. Dat men het meent te kunnen stellen vanwege ervaringen met het Volkerak-Zoommeer, versterkt dat alleen maar. Volkomen onvergelykbare situaties.

N.B. Trekvogels weten ook het zoete meer te vinden naast de watervogels, die van het zoete water afhankelijk zijn. Zeehonden maken in de zomer wel een uitstapje naar het Grevelingenmeer, maar een zeehonden habitat is er niet. Wel kan deze zich verder ontwikkelen op het aangroeiende kustfundament tegen de Brouwersdam aan. Echter de plannen voor de nieuwe grote sluis zullen dat kustfundament aantasten en zorgen voor levensgevaarlijke situatie voor de vrije recreatie aan de zeezijde.

Jammer, dat er te weinig benodigde specialistische waterloopkundige kennis en inzicht bij de overheid blijkt te zijn en via adviseurs aangeboord om dit te onderkennen en serieus op te pakken. Dit geldt zowel voor de interne waterbeweging van het zoute meer, als van een zoet meer. Triest, omdat die kennis er wel op hoog niveau was bij het Waterloopkundig Laboratorium te Delft en bij de Deltadienst van Rijkswaterstaat, maar door het adagium 'waterbouw aan de markt' teloor is gegaan.

Ir. Wil B.P.M. Lases, juni 2021